

Τάσος Ανθουλιάς

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

Εικονογράφηση: Γιώργος Ακοκκαλίδης

	Σελ.
Εισαγωγή και οδηγίες	2
Κάρτες που αντιστοιχούν σε λέξεις	9
Κάρτες που αντιστοιχούν σε φράσεις	15
Κάρτες που αντιστοιχούν σε προτάσεις	21

Εισαγωγή και οδηγίες

Η ολική μέθοδος για την εκμάθηση της ανάγνωσης θεμελιώθηκε από τον Οβίντ Ντεκρολί στις αρχές του 20ού αιώνα. Η μέθοδος αυτή αποτέλεσε ένα από τα στοιχεία της παιδαγωγικής του, την οποία είχε αναπτύξει με στόχο «ένα σχολείο με τη ζωή για τη ζωή», δηλαδή ένα σχολείο ζωντανό, που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και στα ενδιαφέροντα του παιδιού.

Ο Οβίντ Ντεκρολί γεννήθηκε στο Βέλγιο το 1871 και πέθανε το 1932. Σε ηλικία 25 χρόνων έγινε διδάκτορας της Ιατρικής. Αρχικά (όπως την ίδια εποχή και η Μοντεσόρι) ασχολήθηκε με παιδιά που είχαν νοητική καθυστέρηση. Αργότερα, όμως, δημιούργησε ένα σχολείο για φυσιολογικά παιδιά, το περίφημο σχολείο του Ερμιτάζ, κοντά στις Βρυξέλλες. Το 1913 πήρε την έδρα της Παιδαγωγικής και το 1920 την έδρα της Ψυχολογίας του Παιδιού στο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών.

Η ολική μέθοδος για την εκμάθηση της ανάγνωσης στηρίζεται στην ψυχολογική άποψη ότι δεν υπάρχει καμία διαφορά ανάμεσα στην αντίληψη μιας φράσης με την ακοή και στην αντίληψή της με την όραση. Απόδειξη αυτής της αλήθειας είναι οι κωφοί και οι άλαλοι.

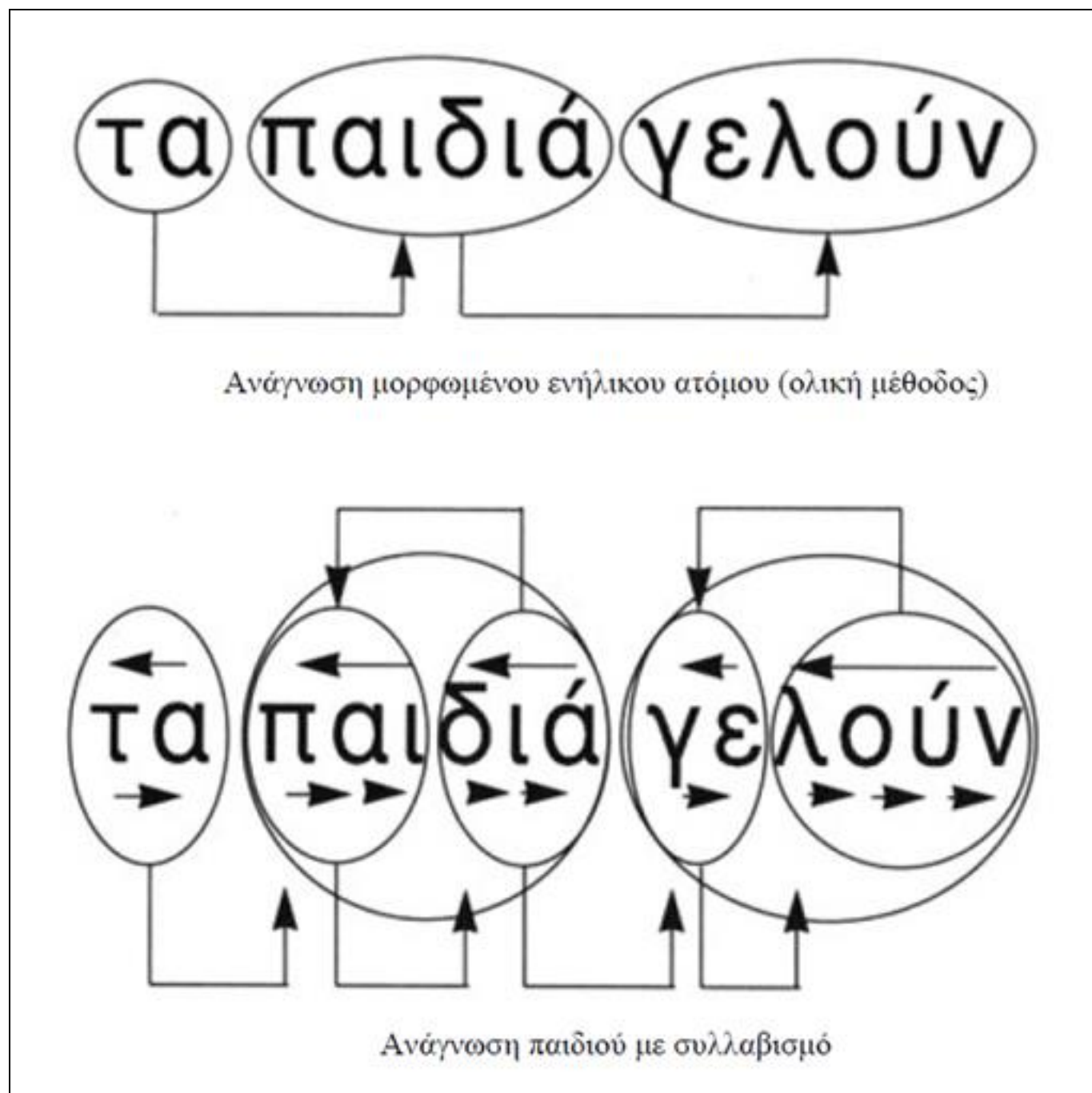
Μια γραπτή φράση είναι μια εικόνα που αντιστοιχεί σε μια προφορική έκφραση και έχει ένα συγκεκριμένο νόημα. (Ένα γράμμα του αλφάβητου ή μια συλλαβή-φθόγγος δεν σημαίνει τίποτα, ενώ μια λέξη μπορεί να αναπαραστήσει μια εικόνα και μια φράση μπορεί να παρουσιάσει μια ολοκληρωμένη έννοια).

Στην ολική μέθοδο ανάγνωσης δεν ξεκινάμε από τα γράμματα και τις συλλαβές, αλλά από λέξεις και ολοκληρωμένες φράσεις. Το παιδί «φωτογραφίζει» αυτές τις λέξεις και τις φράσεις που έχουν νόημα (και το ενδιαφέρουν). Η σύγκριση που κάνει το παιδί (τις περισσότερες φορές ασυνείδητη) των λέξεων-εικόνων με τους ήχους, με τους οποίους αντιστοιχούν, οδηγεί σιγά-σιγά στην αναγνώριση του ήχου που αντιστοιχεί σε κάθε γράμμα και σε κάθε συλλαβή.

Αφού το παιδί μάθει να «διαβάζει» (με τη «φωτογραφική» έννοια) έναν σχετικά μεγάλο αριθμό λέξεων και φράσεων, τότε μπορούμε να του διδάξουμε συστηματικά τους φθόγγους που παράγουν τα γράμματα και οι συλλαβές. Στο μεταξύ, όμως, θα έχει αποκτήσει την έννοια της ολικής ανάγνωσης (που είναι απαραίτητη για την ταυτόχρονη κατανόηση του κειμένου) κι έτσι, όταν το παιδί αρχίσει να διαβάζει κείμενα, θα διαβάζει πραγματικά, όπως οι μορφωμένοι ενήλικοι.

Όταν ένα μορφωμένο ενήλικο άτομο διαβάζει μια πρόταση, το βλέμμα του κινείται από λέξη σε λέξη και όχι από γράμμα σε γράμμα. (Μερικές φορές μπορεί να «δει» –κατευθείαν– μια ολόκληρη μικρή φράση.)

Αντίθετα, όταν ένα παιδί συλλαβίζει, το βλέμμα του κινείται από γράμμα σε γράμμα. Όταν καταλάβει ότι ένας συνδυασμός γραμμάτων δημιουργεί μια συλλαβή-φθόγγο, τότε ξαναγυρίζει στην αρχή αυτής της συλλαβής και «διαβάζει» τον φθόγγο. Όταν φτάσει στο τέλος της λέξης, ξαναγυρίζει στην αρχή και (προσπαθώντας να θυμηθεί τους φθόγγους της) τη «διαβάζει» ολόκληρη. Τα παρακάτω σχήματα δείχνουν αυτή την τεράστια διαφορά στον τρόπο ανάγνωσης:

Είναι προφανές ότι, αν ένα παιδί «διαβάζει» συλλαβίζοντας, είναι αδύνατο να κατανοήσει το κείμενο που διαβάζει – θα πρέπει να επαναλάβει αρκετές φορές αυτό το «διάβασμα», μέχρις ότου αποστηθίσει ολόκληρο το κείμενο (πρόταση-πρόταση), ώστε να το ανασχηματίσει στο μυαλό του και να το κατανοήσει.

Αν το παιδί μάθει να διαβάζει συλλαβίζοντας, δηλαδή «προχωρώντας» το κείμενο γράμμα-γράμμα (και όχι εντοπίζοντας το βλέμμα του στις διαδοχικές λέξεις του κειμένου), τότε θα χρειαστούν αρκετά χρόνια για να αλλάξει αυτή τη συνήθεια και να προχωρήσει στην πραγματική ανάγνωση...

Αν η δασκάλα της Α΄ τάξης είχε την άνεση του χρόνου, τις γνώσεις και την άδεια του Υπουργείου Παιδείας να χρησιμοποιήσει την ολική μέθοδο, στο τέλος της Α΄ Δημοτικού τα παιδιά θα ήξεραν να διαβάζουν και να καταλαβαίνουν αυτά που διαβάζουν, δηλαδή θα μπορούσαν να διαβάζουν κατευθείαν σαν μορφωμένα ενήλικα άτομα. Ακόμα καλύτερα θα ήταν αν η αρχή εφαρμογής της ολικής μεθόδου γινόταν σιγά-σιγά στο νηπιαγωγείο όταν τα παιδιά έχουν γίνει 5 χρόνων.

Παραδοσιακά, η διδασκαλία της γραφής έχει συνδυαστεί με τη διδασκαλία της ανάγνωσης. Ταυτόχρονα με τη διδασκαλία του ήχου ενός γράμματος γίνεται και η διδασκαλία της γραφής του. Υποτίθεται πως το παιδί μαθαίνοντας να γράφει ένα γράμμα αποτυπώνει καλύτερα στη μνήμη του την εικόνα αυτού του γράμματος.

Θα μπορούσε, όμως, κανείς να διαφωνήσει ριζικά με αυτή την άποψη. Η διαδικασία της ανάγνωσης δεν έχει καμιά σχέση με τη διαδικασία της γραφής. Η ανάγνωση είναι μια καθαρά νοητική διαδικασία και έχει αποδειχθεί ότι η εκμάθησή της μπορεί να αρχίσει σε πολύ μικρή ηλικία.

Αντίθετα, η γραφή απαιτεί δύσκολες κινητικές δεξιότητες του χεριού και συντονισμό του μυαλού με το χέρι – ικανότητες που δεν αναπτύσσει το παιδί σε μικρή ηλικία, αλλά απαιτούν μεγάλη ωρίμανση.

Στην πραγματικότητα, όχι μόνο δεν υπάρχει κανένας λόγος για τη χρονική ταύτιση της διδασκαλίας της ανάγνωσης και της γραφής, αλλά αυτή η ταυτόχρονη διδασκαλία πολλαπλασιάζει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το παιδί και του δημιουργεί ψυχολογικές αναστολές και αντιδράσεις.

Βέβαια, όλα τα παραπάνω αναφέρονται στην «παλιά» γραφή: στη γραφή με το μολύβι. Δεν ισχύουν για τη «νέα» γραφή: τη γραφή με το πληκτρολόγιο του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Αυτή μπορεί να αρχίσει οποτεδήποτε. Και μάλιστα, με έμμεσο τρόπο: με ηλεκτρονικά παιχνίδια στον υπολογιστή, που απαιτούν τη χρήση διαφόρων πλήκτρων-γραμμάτων.

Η «εργασία» μας με το παιδί θα πρέπει να γίνεται με τη μορφή παιχνιδιού (μέσα στις καθημερινές δραστηριότητες) και με την πλήρη (και ενεργητική) συμμετοχή του και να μη διαρκεί πολύ ώρα κάθε φορά.

Το υλικό της πρώτης ανάγνωσης αποτελείται από 144 κάρτες με εικόνες, λέξεις, φράσεις και προτάσεις. Οι κάρτες δημιουργούνται όταν κόψουμε (με ένα ψαλίδι) τα περιγράμματά τους: από κάθε φύλλο δημιουργούνται οχτώ (σχετικές) κάρτες (ανά δύο όπως φαίνονται στο παράδειγμα).

άλογο

Οι κάρτες είναι χωρισμένες σε τρεις σειρές: τη σειρά με τις λέξεις, τη σειρά με τις μικρές φράσεις και τη σειρά με τις ολοκληρωμένες προτάσεις.

Τα γράμματα της πρώτης σειράς (με τις λέξεις) είναι μεγάλα, της δεύτερης σειράς (με τις φράσεις) είναι πιο μικρά και της τρίτης σειράς (με τις προτάσεις) ακόμα πιο μικρά.

Όλο το υλικό περιλαμβάνει 200 διαφορετικές λέξεις, από τις πιο οικείες για το παιδί.

Οι λέξεις που απαρτίζουν το υλικό περιέχουν όλα τα γράμματα του αλφάβητου, καθώς και τους βασικότερους συνδυασμούς τους.

Ο τρόπος με τον οποίο θα παρουσιαστεί το υλικό στο παιδί και το είδος της συμπεριφοράς μας απέναντί του θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στην προσπάθειά μας.

Για να έχουμε όσο γίνεται μεγαλύτερη επιτυχία, θα πρέπει να ακολουθήσουμε μερικές απλές αρχές. Η εργασία μας με το παιδί θα πρέπει να έχει τη μορφή του παιχνιδιού. Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να προσπαθήσουμε να την επιβάλουμε. Αν δούμε πως το παιδί έχει βαρεθεί ή κουραστεί, πρέπει να διακόψουμε για άλλη μέρα.

Η σχέση μας με το παιδί πρέπει να είναι ζωντανή. Μπορεί να χρειαστεί να παρεμβάλουμε κάποια ιστορία ή να συζητήσουμε μαζί του για χίλια δύο θέματα, που οπωσδήποτε θα εμφανιστούν μέσα από αυτή την εργασία. Ιδιαίτερα η εικονογράφηση θα παρακινήσει το παιδί να κάνει πολλές ερωτήσεις, που θα βοηθήσουν όχι μόνο στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου του, αλλά και στην καλλιέργεια της γλωσσικής του έκφρασης.

Ένας βασικός παράγοντας είναι η ενθάρρυνση του παιδιού να ανακαλύψει μόνο του τη σωστή κάρτα. Θα πρέπει να του δώσουμε τον απαραίτητο χρόνο να ψάξει και να σκεφτεί, χωρίς να επέμβουμε. Αλλά και όταν χρειαστεί τη βοήθειά μας, αυτή θα πρέπει να είναι συμβουλευτική – θα πρέπει, δηλαδή, να ωθεί το παιδί προς τη σωστή κατεύθυνση και όχι να του δίνει έτοιμη τη λύση.

Πώς θα χρησιμοποιήσουμε τις κάρτες.

Ξεκινάμε, φυσικά, με τις κάρτες που αντιστοιχούν σε λέξεις. Παρουσιάζουμε μία-μία τρεις από τις κάρτες με εικόνες, αρχίζοντας (ας πούμε) από την κάρτα με τη γάτα. Ρωτάμε το παιδί τι βλέπει και μας απαντάει ότι βλέπει μια γάτα. Συζητάμε με το παιδί σχετικά με τη γάτα –τι τρώει, πώς φωνάζει, πού ζει κλπ.– για να αυξήσουμε το ενδιαφέρον του και την προσοχή του. Τότε του δείχνουμε την αντίστοιχη κάρτα με τη λέξη «γάτα», λέγοντας «εδώ λέει “γάτα”». Τα ίδια κάνουμε με τα επόμενα δύο ζευγάρια καρτών.

Την επόμενη φορά δείχνουμε στο παιδί τις ίδιες εικόνες και το βοηθάμε να βάλει δίπλα στην καθεμία την κάρτα με την αντίστοιχη λέξη. Συνεχίζουμε (τις επόμενες μέρες) την ίδια δραστηριότητα με τις ίδιες εικόνες και λέξεις, μέχρι να διαπιστώσουμε ότι το παιδί μπορεί να κάνει μόνο του τη σωστή αντιστοίχιση.

γάτα

άλογο

ποντίκι

Αφού το παιδί μάθει να ξεχωρίζει αυτές τις λέξεις, προσθέτουμε ακόμα μια-δυο εικόνες με τις αντίστοιχες λέξεις και συνεχίζουμε την ίδια διαδικασία με τα τέσσερα-πέντε ζευγάρια καρτών.

γάτα

άλογο

ποντίκι

λουλούδια

Θα συνεχίσουμε έτσι μέχρι να εξαντληθούν όλες οι κάρτες της πρώτης σειράς (με λέξεις) για να προχωρήσουμε μετά στις κάρτες της δεύτερης σειράς (με φράσεις).

Το καραβάκι πλέει

Ο βάτραχος πηδά

Η βρύση στάζει

Ο κηπουρός ποτίζει

Με τις κάρτες της τρίτης σειράς (ολοκληρωμένες προτάσεις) το παιδί θα αρχίσει σιγά-σιγά να αισθάνεται πως διαβάζει..

Η γάτα κυνηγά το ποντίκι.

Η κότα έκανε ένα αυγό.

Ο ελέφαντας κουβαλά ξύλο.

Το δέντρο έχει πολλά πράσινα φύλλα.

Μερικές από τις κάρτες με τις φράσεις και τις προτάσεις περιέχουν λέξεις της πρώτης σειράς. Αυτό γίνεται για να αρχίσει το παιδί να μαθαίνει ότι οι ίδιες λέξεις μπορεί να βρίσκονται σε διαφορετικές προτάσεις, αλλά ωστόσο διαβάζονται με τον ίδιο τρόπο. Με άλλα λόγια, μαθαίνει τι είναι η πρόταση.

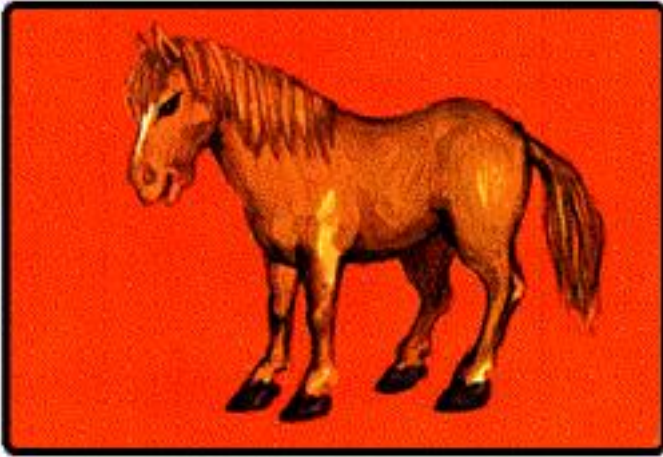
Όταν φτάσουμε στις κάρτες με τις προτάσεις, τότε μπορούμε να αρχίσουμε να δείχνουμε στο παιδί και γράμματα, λέγοντας τον ήχο τους.

Ο χρόνος που θα απαιτηθεί για όλες τις δραστηριότητες που αναφέραμε είναι αδύνατο να προσδιοριστεί. Θα εξαρτηθεί από το ίδιο το παιδί, τις προηγούμενες εμπειρίες του και, κυρίως, τις συνθήκες μέσα στις οποίες θα γίνει όλη η εργασία. Είναι, όμως, βέβαιο πως τελειώνοντας αυτή τη διαδικασία το παιδί θα έχει βάλει στέρεες βάσεις για την παραπέρα ανάπτυξή του.

Επιπλέον, θα έχει αποκτήσει πλούσιες εμπειρίες σε πολλά θέματα και θα έχει καλλιεργήσει σε μεγάλο βαθμό τη γλωσσική του έκφραση.

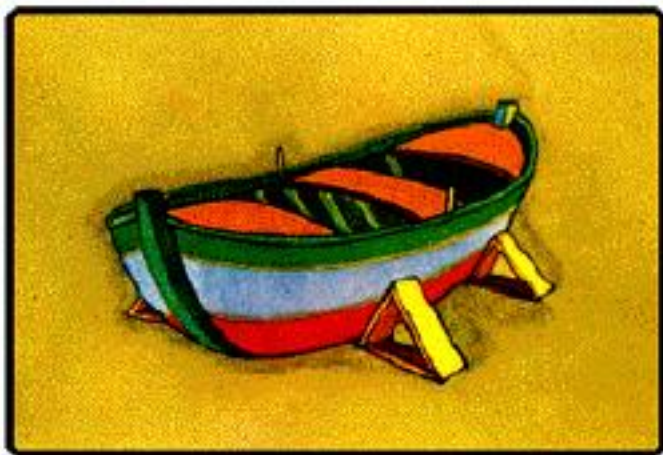
Ακολουθούν οι σελίδες που πρέπει να εκτυπωθούν για να δημιουργηθούν οι κάρτες.

άλογο

γάτα

βάρκα

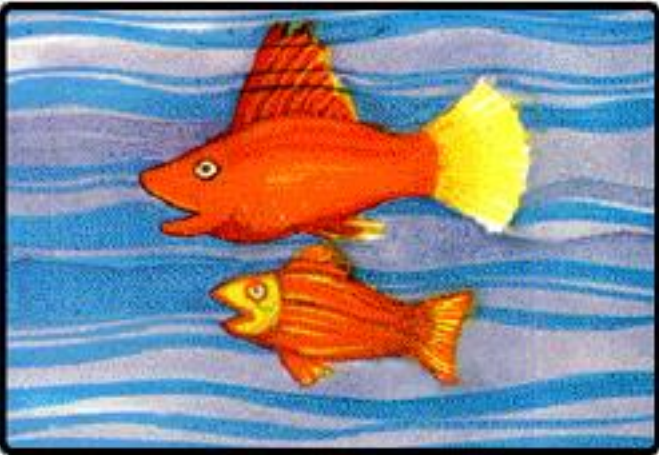
λουλούδια

αυτοκίνητο

ρολόι

ψάρια

ποντίκι

καρέκλα

σπίτι

μπάλα

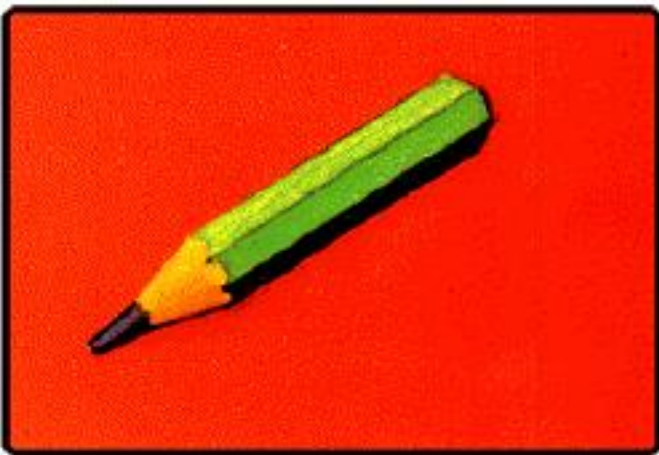
κουτάλι

ελέφαντας

πουλάκι

μολύβι

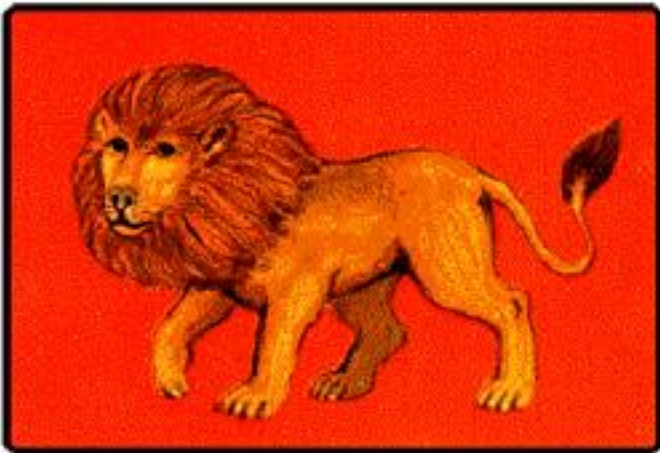
κρεβάτι

ποτήρι

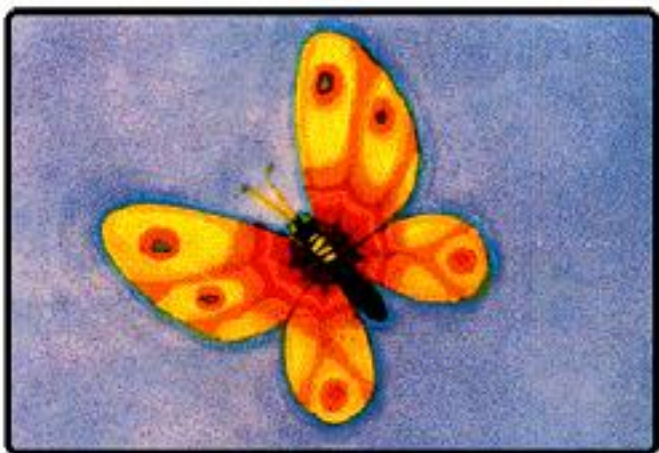
κούκλα

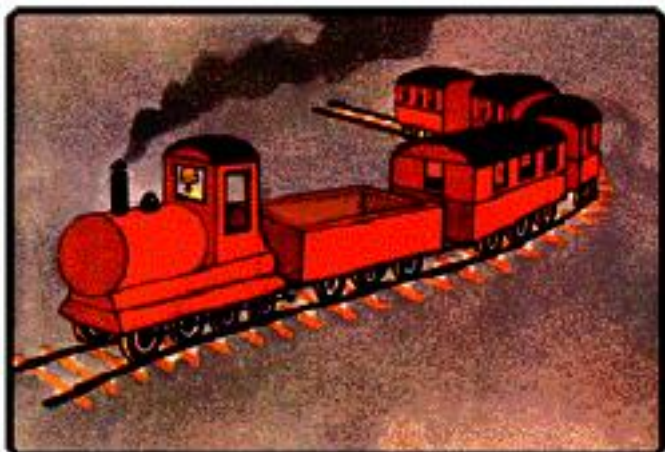
λιοντάρι

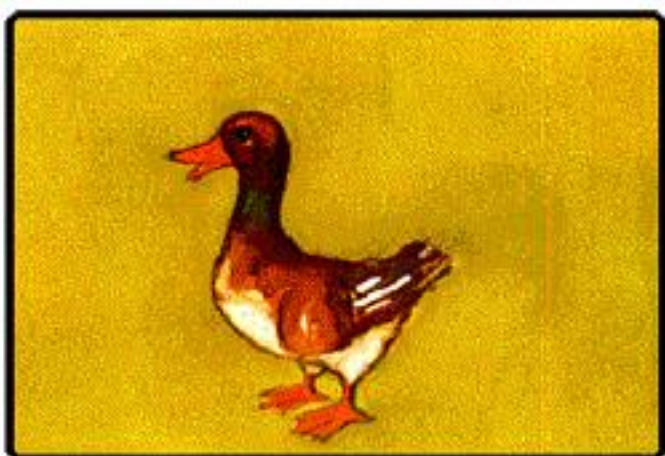
μήλο

πεταλούδα

τρένο

πάπια

σκύλος

Ο βάτραχος πηδά

Ο Νίκος ζωγραφίζει

Ο ψαράς ψαρεύει

Ο κηπουρός ποτίζει

Τα παιδιά παίζουν

Ο μύλος γυρίζει

Τα πρόβατα βόσκουν

Η Μαρία διαβάζει

Ο γεωργός σπέρνει

Το αεροπλάνο πετά

Ο αέρας φυσά

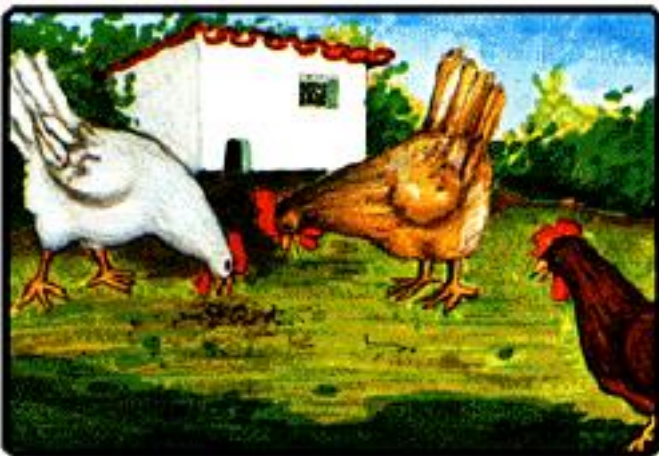
Τα ζώα διασκεδάζουν

Τα πουλάκια κελαηδούν

Το καραβάκι πλέει

Οι κόττες τρώνε

Ο λαγός τρέχει

Η βρύση στάζει

Το μωρό κλαίει

Τα γατάκια νιαουρίζουν

Η Ελένη κοιμάται

Ο Κωστάκης γράφει

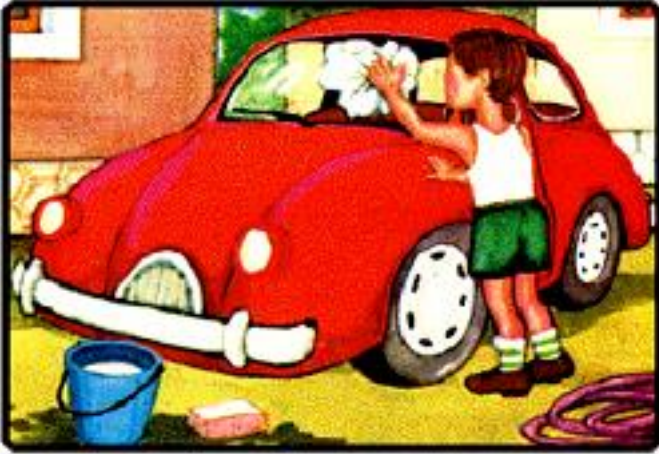
Ο σκύλος γαβγίζει

Η μαϊμού σκαρφαλώνει

Το κερί φέγγει

Ο Αλέκος πλένει το αυτοκίνητο.

Τα παιδιά κολυμπούν στη θάλασσα.

Τα παπάκια πηγαίνουν στη λίμνη.

Η κότα έκανε ένα αβγό.

Η γάτα κυνηγά το ποντίκι.

Ο γεωργός οργώνει το χωράφι.

Τα ψάρια ψήνονται στη φωτιά.

Ο Πέτρος βάφει την πόρτα.

Ο μαραγκός φτιάχνει έπιπλα.

Η Λίζα δίνει σούπα στην κούκλα της.

Ο Τάκης κλωτσά την μπάλα.

Η Καίτη αγοράζει ντομάτες.

Το λιοντάρι περπατά στο δάσος.

Η Νίκη κρατά την τσάντα της.

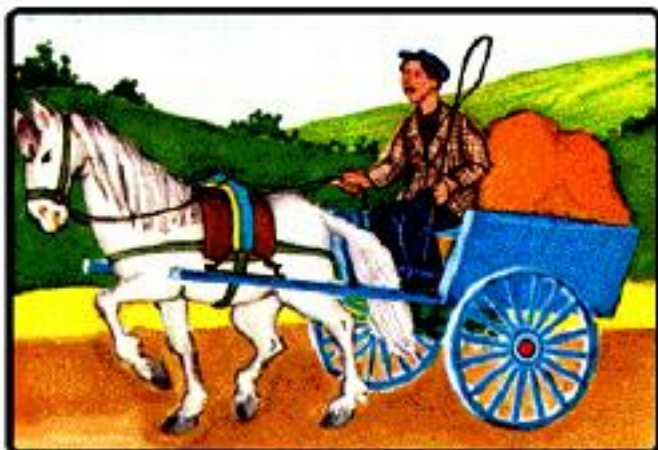
Ο σκύλος κάθεται έξω από το σπιτάκι του.

Η κυρα-Βασιλική πλέκει ένα πλεχτό.

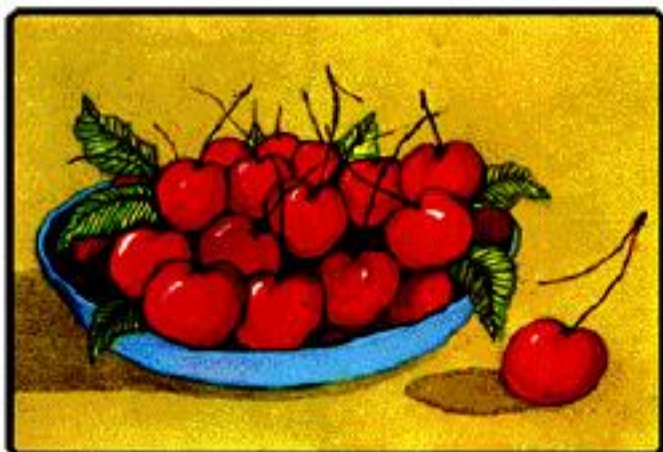
Η Ευτυχία στρώνει το κρεβάτι της.

Το άλογο σέρνει ένα κάρο.

Το δέντρο έχει πολλά πράσινα φύλλα.

Τα κεράσια είναι κόκκινα.

Ο κηπουρός φτεύει λουλούδια.

Ο ελέφαντας κουβαλά ξύλα.

Το ρολόι είναι πάνω στο τραπέζι.

Το πουλάκι είναι μέσα στο κλουβί.